

SUMMARY

Klochkova T., Kobzhev A. A Risk-Based Approach to Teaching Foreign Languages in Agrarian Higher Education Institutions.

The article focuses on the identification and analysis of the risks that may arise in the process of teaching foreign languages in the agrarian higher educational institutions. The theoretical methods, such as analysis, synthesis, comparison and generalization, have been applied in order to meet the goal of this paper.

The author characterizes the risks of high priority, such as the qualitative risk (risk of failure to attract students who are identified as gifted and talented), the recruitment risk (risk of inability to recruit enough student contingent), the risk of failing to achieve the main goal of foreign language teaching in the agrarian universities, which is to ensure a sufficient level for practical use of a foreign language in the future professional activity of specialists in the agrarian sector, the risk of low student motivation in learning a foreign language, as well as the reputational risk. The above mentioned risks are connected to, or dependent upon, the reputational risk. It is important to understand the relationship between these types of risks so that they can be effectively prioritized.

Having identified the key risks in the process of teaching foreign languages in the agrarian universities, consideration has then been given to how they should be managed to reduce their probability or impact, should they occur. It is essential to understand the interaction between the identified risk and mitigation. One risk may require several mitigations to be in place to ensure it is effectively managed. The examples of appropriate risk mitigation measures which may reduce the impact of each risk on the process of teaching foreign languages in the agrarian higher educational institutions are given along with the detailed risk description. The mitigation measures to be put in place are followed by early warning mechanisms essential for timely prevention of occurring adverse events in teaching process.

The further research should focus on the possibility to use the experience and best practice of the European universities under the issue being studied in Ukraine. The European model of risk-based approach to teaching foreign languages is a good source of reference for the Ukrainian agrarian higher school.

Key words: teaching, foreign language, agrarian higher education institution, professional training, risk-based approach, recruiting risk, reputational risk, risk of low motivation.

УДК 378.032 – 014.6

О. О. Красовська

Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ГАЛУЗІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Автором публікації обґрунтовано сутність і необхідність реалізації міждисциплінарного підходу як невід'ємної умови професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій. Проаналізовано різні підходи проблеми міждисциплінарності й виокремлено власне бачення напрямів реалізації міждисциплінарного підходу в мистецькій освіті майбутніх учителів початкової школи шляхом конструювання авторського курсу «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» та запровадження інтегративних технологій навчання.

Ключові слова: *міждисциплінарність, міждисциплінарний підхід, мистецька освіта, інноваційні технології, професійна підготовка вчителя.*

Постановка проблеми. Система професійної підготовки характеризується різноманітними зв'язками між галузями наукових знань. Через це проблеми оновлення системи професійної, у тому числі педагогічної освіти, постають як комплексні міждисциплінарні, що виникають на межі педагогічних та інших наук. Особливість застосування педагогічної інноватики в галузі мистецької освіти у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя полягає в тому, що вона є міждисциплінарним явищем.

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти з високим рівнем готовності до реалізації завдань естетичного виховання молодших школярів із залученням інноваційних технологій, є багатогранною та багатоаспектною проблемою. Вона базується як на основі сучасної системи знань із загальної педагогіки, психології та методик навчання дисциплін художньо-естетичного циклу учнів початкової школи, так і системи знань у галузі мистецтва (образотворчого мистецтва, музики, хореографії, театрального мистецтва), що свідчить про необхідність здійснення міждисциплінарного підходу.

Аналіз актуальних досліджень. Методологічні засади реалізації принципів міждисциплінарності розкриваються в наукових працях В. Андрущенко, В. Василькової, В. Дудченка, С. Кримського, С. Курдюмова, О. Маркова. Учені відстоюють думку про те, що міждисциплінарність базується на інтеграції наукових ідей із різних галузей.

Особливе значення для розуміння проблеми міждисциплінарності мають філософські ідеї вчення академіка В. Вернадського. Він обґрунтовував низку положень, які вплинули на становлення антропокосмічної культурної парадигми сучасності, передбачили появу нових міждисциплінарних відкриттів, що виникли на межі певних галузей знань, на перетині різних наук. Гіпотези академіка В. Вернадського підтверджуються сьогодні руйнуванням мурів між науковими галузями, а також виникненням нових, інтегральних наук – культурології, синергетики.

Міждисциплінарність відкриває можливості для розв'язання комплексних проблем сучасної педагогічної інноватики. О. Князева та С. Кудюмов поряд із терміном «міждисциплінарність» вживають «мультидисциплінарність», «трансдисциплінарність» [3, 7]. В. Докучаєва вважає, що основою для продукування нових нових знань в освіті є відомості з різних галузей, утворені шляхом міждисциплінарного синтезу. Вона вживає означення новий міждисциплінарний конструкт – інтегрально-педагогічна сукупність знань [2, 356].

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності й необхідності реалізації міждисциплінарного підходу як невід'ємної умови професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій.

Методи дослідження. Методологічним «підходом» вважається сукупність способів і прийомів вивчення об'єкта, його структурних, функціональних особливостей, властивостей, а також взаємодій із навколишнім світом [6]. Якщо в якості критерію класифікації наукових підходів вибрати ступінь повноти пізнання навколишнього світу, то всі підходи, відповідно досліджень бельгійського вченого Е. Джаджа, зводяться до чотирьох основних видів: дисциплінарний підхід, міждисциплінарний підхід, мультидисциплінарний (полідисциплінарний), трансдисциплінарний системний підхід.

Аналіз останніх досліджень явища міждисциплінарності передбачає вичерпну характеристику цього феномена в його комплексній характеристиці, яку доцільно розглядати з кількох позицій.

1. Міждисциплінарність – взаємопроникнення, взаємозбагачення підходів і методів різних наук (дисциплін).

2. Міждисциплінарність – це можливість виявити, розпізнати, сприйняти те, що було прихованим у надрах окремо взятої науки за умови використання методів та інструментарію інших наук.

3. Міждисциплінарність – це запозичення взаємопов'язаними науками методів, інструментарію, результатів дослідження, використання їхніх теоретичних схем, моделей, категорій, понять.

4. Міждисциплінарність – це не лише запозичення методів, інструментарію різних наук, а й інтеграція останніх у сенсі конструювання міждисциплінарних об'єктів, предметів, опрацювання яких дозволяє отримати нове наукове знання.

5. Міждисциплінарність – це науково-педагогічна новація, що породжує здатність побачити, розпізнати, сприйняти те, що є недоступним у межах окремо взятої науки з її специфічним, вузькоорієнтованим об'єктом, предметом і методами дослідження.

6. Міждисциплінарність – у широкому, функціональному її розумінні – це синергія різних наук, що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання.

На практиці міждисциплінарний підхід, за твердженням А. Колот, може реалізовуватися за двома основними форматами, сценаріями або підходами. За першого формату – найбільш поширеного, міждисциплінарність, образно кажучи, наводить мости між різними науками, неформально об'єднує їх, не порушуючи їх індивідуальності, унікальності, своєрідності. За другого формату міждисциплінарність постає як реальний інструмент об'єднання наук, появи інтегрованих продуктів, проектів, міждисциплінарних об'єктів дослідження [5, 19]. А тепер деталізуємо означене вище крізь призму міждисциплінарного підходу, опанування якого є принципово важливим і для науки, і для освіти. За

нашою точкою зору, говорячи про міждисциплінарний підхід у сучасній науці, треба мати на увазі, насамперед, новий синтез наукових проблем.

Виклад основного матеріалу. Міждисциплінарні зв'язки в педагогічному процесі – це зв'язки між навчальними дисциплінами різних галузей знань. Наприклад, зв'язки між дисциплінами гуманітарного циклу: культурологія, філософія, педагогіка, історія, соціологія, чи зв'язки між навчальними дисциплінами предметного блоку: теоретичні основи мовленнєвого, фізичного, музичного, екологічного, математичного, художнього розвитку дітей молодшого шкільного віку, – зв'язки, що ведуть до формування цілісного бачення педагогічного процесу і особистості дитини.

Така перебудова педагогічної підготовки в галузі мистецької освіти на основі взаємопроникнення наук забезпечує формування професійної компетентності як сукупності інтегративних художньо-педагогічних знань, утворених і засвоєних на міждисциплінарній основі. Однією із суттєвих сторін, яка утворює основу взаємозв'язку загальноосвітньої та професійно спрямованої художньо-педагогічної підготовки в педагогічному університеті, з нашої точки зору, є процес взаємоперехрещування двох форм існування педагогічних знань – у формі наукової теорії (художньо-педагогічні знання-інформація) та у формі усвідомлення студентом майбутньої професійної діяльності (знання, значущі для особистості).

Міждисциплінарність забезпечує цілісність освітнього середовища й визначається провідним принципом конструювання змісту підготовки до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи. Ідеї міждисциплінарності сприяють структуризації змісту навчальних дисциплін з позиції більш загальних систем – культури, науки; забезпечують цілісність освіти. Основними зв'язками у вивченні спеціальних навчальних дисциплін, спрямованих на художньо-педагогічну підготовку, є міждисциплінарні інтегративні зв'язки, що дають підстави розглядати художньо-педагогічну підготовку як складник більш великої системи – освіти в педагогічному університеті та складник професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Міжпредметна інтеграція в межах професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти, що утворюється з різних предметних галузей, здатна забезпечити цілісність змісту освіти. Принцип цілісності вимагає не вузькодидактичного, не утилітарно-технологічного, а системно-інтегративного підходу, який може бути основою розробки змісту художньо-педагогічної підготовки, забезпечуючи цілісність освітнього середовища за допомогою внутріпредметних, міжпредметних, внутріциклових і міжциклових зв'язків. Структурування та класифікація змісту при такому підході може здійснюватися на основі блочно-модульного методу, основою якого є принцип укрупнення дидактичних одиниць.

Інтегративність як тенденція до цілісного уявлення про навколишній світ, закономірний результат високого рівня реалізації міждисциплінарних зв'язків в освіті, дістала назву фундаменталізації освіти. Академік С. Гончаренко підкреслює: «Освіта стає фундаментальною, якщо вона зорієнтована на виявлення глибинних сутнісних основ і зв'язків між різноманітними процесами навколишнього світу. Фундаментальні знання про ці основи та зв'язки містяться в загальних природничонаукових, технічних і гуманітарних дисциплінах, які узагальнено відображають логіку та структуру відповідних наук із позицій сьогодення» [1, 181].

Під фундаменталізацією підготовки майбутнього вчителя до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи ми розуміємо навчання базисним основам спеціальності, що забезпечує довготривалість системи знань, можливість її постійного оновлення, а, найголовніше, формування у фахівця методології творчого застосування знань і вмінь для самостійного вирішення різноманітних професійних задач. Підготовка вчителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи ґрунтується на діалектичній єдності, взаємопереході та взаємозбагаченні фундаментальних знань із професійно-прикладними.

Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій ми вбачаємо в таких напрямках:

- реалізація інноваційної моделі професійної підготовки в галузі мистецької освіти та її складових;
- модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів у галузі мистецької освіти до діяльності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки;
- створення художньо-педагогічного середовища в навчально-виховному процесі педагогічного факультету на засадах взаємопроникнення, інтеграції наукового знання, на межі галузей різних наукових дисциплін;
- застосування системи інноваційних технологій, синтез нових технологічних конструктів.

Модернізація професійно-педагогічної підготовки фахівців, як зазначає В. Ковальчук, передбачає визначення основних її напрямів, як єдиного завдання, бо без професійної досконалості буде нереалізований світоглядно-методологічний потенціал, без належної ціннісної, світоглядної, загальної методологічної бази професійна майстерність перетвориться на роботу з формування «одновимірних» професіоналів [4, 30-31].

Модернізація професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів у галузі мистецької освіти відповідно до освітньо-професійної програми «бакалавр» на педагогічному факультеті Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка

Степана Дем'янчука взяла свій початок з апробації навчальної програми дисципліни «Методика інтегрованого викладання «Мистецтва» розробленої нами на основі авторської навчальної програми курсу для вищих навчальних закладів. Чинна авторська програма укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.010102 «Початкова освіта» та ухвалена вченою радою Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Робочою програмою навчальної дисципліни «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво», передбачено 2 кредити, тобто 72 години, з яких: 34 години аудиторних (лекційних та семінарських) і 38 годин самостійної роботи студента.

Зміст програми дисципліни, за нашими переконаннями, відображає специфічний підхід у її розробці, а саме: формування основ професійно-педагогічної свідомості майбутнього вчителя початкової школи через оволодіння сучасними педагогічними інтегрованими технологіями у галузі викладання художньо-естетичних дисциплін для молодших школярів. Саме тому, програма навчальної дисципліни включає змістовий модуль: «Теоретичні та методичні питання інтеграції мистецьких дисциплін у початковій школі».

Міждисциплінарність окресленої програми простежується в логічних зв'язках із такими дисциплінами: «Віковою психологією», «Педагогікою», «Образотворчим мистецтвом з методикою», «Теорією і методикою музики з основами хореографії» та окремими методиками навчання в початковій школі. Зіставляючи результати дисциплінарних досліджень у межах мультидисциплінарного (полідисциплінарного) підходу, вдається знайти нові технології професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти на засадах інтеграції.

Такий підхід дозволяє досягти високого рівня професійності; навичок спільної діяльності; постійного самовдосконалення фахової педагогічної майстерності. Спонукає надати студентам знання про становлення художньої культури, мистецтва та технологій його викладання, про наукову спадщину видатних учених-методистів у галузі мистецтва, про засоби, методи, прийоми та форми навчання цього предмету в початковій школі; ознайомити студентів із сучасними програмами та підручниками початкової школи з навчальної дисципліни «Мистецтво»; здійснювати теоретичну та практичну підготовку майбутніх учителів, створення основи для наступного формування творчого підходу до діяльності вчителя мистецьких дисциплін у початковій школі.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти важливу роль відіграють інтеграційні процеси. Навчальний процес на інтегративній основі, на нашу думку, передбачає:

- створення нових інтегрованих курсів зі змісту предметів однієї освітньої галузі, або спільного освітнього блоку без права на перевагу змісту певного з них, на паритетних засадах;

- конструювання інтегрованого курсу зі змісту дисциплін, які входять до різних освітніх галузей і виступають на рівноправних засадах;

- синтезування інтегрованого курсу із освітніх дисциплін із наближених освітніх галузей при збереженні специфіки одного предмету;

- побудова зв'язків предметів взаємно віддалених освітніх галузей і блоків, що є притаманним для варіативної частини навчального плану.

Побудова освітнього процесу на міждисциплінарній основі не обмежується створенням окремих інтегрованих курсів, проте дає змогу впроваджувати інноваційні технології навчання.

Висновки. Реалізація напрямів міждисциплінарного підходу уможливають впровадження інтегративних технологій у професійно-творчу діяльність учителя початкової школи. Міждисциплінарний підхід у галузі мистецької освіти може успішно реалізовуватися за умов конструювання нових навчальних курсів і їх впровадження до процесу професійної підготовки студентів педагогічних факультетів, які базуються на використанні інноваційних освітніх технологій, спрямовуючи їхню дію на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного майбутнього фахівця.

Перспективи подальших наукових розвідок. Актуальні напрями подальшої розробки окресленої проблеми полягають у розробці методичних особливостей впровадження міждисциплінарного підходу до підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів у галузі мистецької освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.

2. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні основи проектування інноваційних педагогічних систем : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / В. В. Докучаєва. – Луганськ, 2007. – 481 с.

3. Князева Е. Н. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – М. : Наука, 1994. – 236 с.

4. Ковальчук В. Педагогічні умови модернізації фахової підготовки сучасного вчителя / В. Ковальчук // Початкова школа. – 2014. – № 10. – С. 30–33.

5. Колот А. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти / А. Колот // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – С.18-22.

6. Трансдисциплінарность в современной науке [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://www.psychologos.ru/articles/view/transdisciplinarnost_v_sovremennoy_nauk

РЕЗЮМЕ

Красовская О. О. Междисциплинарный подход к профессиональной подготовке будущего учителя начальной школы в отрасли художественного образования средствами инновационных технологий.

Автором публикации обоснована сущность и необходимость реализации междисциплинарного подхода как неотъемлемого условия профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы в отрасли художественного образования средствами инновационных технологий. Проанализированы разные подходы проблемы междисциплинарности и выделено собственное виденье направлений реализации междисциплинарного подхода в художественном образовании будущих учителей начальной школы путем конструирования авторского курса «Методика преподавания интегрированного курса «Искусство» и внедрение интегративных технологий учебы.

Ключевые слова: междисциплинарность, междисциплинарный подход, художественное образование, инновационные технологии, профессиональная подготовка учителя.

SUMMARY

Krasovska O. Interdisciplinary approach to the future primary school teacher's professional training in sphere of artistic education by means of innovative technologies.

The system of professional training is characterized by diverse relations between the branches of scientific knowledge. That's why the problems of modernization of professional system, including teacher education, appear as an integrated multidisciplinary, occurring at the border of pedagogical and other sciences. The peculiarity of the use of pedagogical innovations in the sphere of art education in the process of professional training of a future teacher is that it is an interdisciplinary phenomenon.

Training of a future primary school teacher in the sphere of art education with a high level of readiness for implementation of the tasks of aesthetic education in primary school with involvement of innovative technologies is a multifaceted and multidimensional problem. It is based both on the modern system of knowledge from general pedagogy, psychology and methods of teaching disciplines of artistic and aesthetic cycle of the primary school students, and system of knowledge in the sphere of art (visual arts, music, dance, theatre arts), indicating the need for interdisciplinary approach.

The aim of the article is justification of the essence and the need to implement an interdisciplinary approach as an essential condition of professional training of future primary school teachers in the sphere of art education by means of innovative technologies.

It is concluded that implementation of an interdisciplinary approach will make possible integrative technologies in professional-creative activities of primary school teachers. Interdisciplinary approach in the sphere of art education can be successfully implemented in conditions of the creating of new learning courses and their implementation in the process of professional training of students of pedagogical faculties, based on the use of innovative educational technologies, directing their effect at personal development and creative self-realization of each future specialist.

Actual directions of the further development of identified problems can be the development of methods for the implementation of interdisciplinary approach in the training of students of higher pedagogical educational establishments in the sphere of art education.

Key words: interdisciplinary, interdisciplinary approach, artistic education, innovative technologies, professional training of teacher.